בזמן [א]שכ"ג נכנס להשתחות שלשה אוחזין בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא הגביה לו את הפרוכת נכנס [א](יוצא) והשתחוה ויצא נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו: **ב** באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד והכוז ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחד וכף וכסויו ביד אחד [ב]וברכו את העם ברכה אחת אלא [א]שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת [ג]במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכנויו במדינה [ד]הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהן חוץ מכהן גדול שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר [א]וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: **ג** [ה]בזמן [ב]שכ"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו הגיע למחצית הכבש אחז הסגן [ב]בימינו והעלהו והושיט לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן וזרקן הושיט השני לראשון שתי הידים נותנן לכהן גדול וסמך עליהן וזרקן נשמט השני והלך לו [ו]וכך היו מושיטין לו שאר כל האברין והוא סומך עליהן וזורקן ובזמן שהוא רוצה הוא סומך ואחרים זורקין [ג]בא לו להקיף את המזבח [ז]מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית [ח]נתנו לו יין לנסך הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו שני כהנים עומדין על שלחן החלבים [ג]ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו באו ועמדו אצל בן ארזא אחד מימינו ואחד משמאלו [ט]שחה לנסך והניף הסגן בסודרים והקיש בן ארזא בצלצל ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה זהו סדר התמיד לעבודת בית אלהינו יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן: **ד** [י]השיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון היו אומרים [ב]לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה בשני היו אומרים [ג]גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו בשלישי היו אומרים [ד]אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ברביעי היו אומרים [ה]אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בחמישי היו אומרים [ו]הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב בששי היו אומרים [ז]ה' מלך גאות לבש וגומר בשבת היו אומרים [ח]מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

שזוכה בו (ערבית יוכה שחרית) אלא לקטרת בלבד שמפייסים לה חדשים [א] עם ישנים בין הערבים כמו שהקדמנו. וכבר אמר בגמ' סוכה (דף נו:) משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספים ומשמר הנכנס מקריב תמיד של בין הערבים ובזיכין אלו ואלו חולקין בלחם הפנים כמו שנאמר שם ודע שבין הערבים אי אפשר גם כן בלי דישון מזבח הפנימי ובלי דישון מנורה כמו שזכרנו בבקר ולפיכך יהיה סדור האמתי היוצא מכל מה שאמרנו ועל דעת חכמים כן והוא שאחר הרמת הדשן ממזבח החיצון והוא מזבח העולה מסדרין מערכה גדולה ואחר כן מערכה שניה ואחר כן מעלין שני גזרי עצים ונותנין אותם על מערכה גדולה ואחר כן מזמנים כבש התמיד ואחר כן פותחין שער הגדול כמו שזכרנו ובשעת פתיחתו שוחט התמיד ובאים שתי כהנים להיכל שאחד מהם מדשן מזבח הפנימי והשני מדשן המנורה תוך זמן ששוחטין התמיד ונטל דמו במזרק ואינו זורק דמו על גבי מזבח עד שגמר דישון מזבח הפנימי ואז זורק דמו ואחר זריקת דמו מתעסק בהטבת חמש נרות המתעסק בו ומתעסקים האחרים בניתוח התמיד והבאת אבריו לכבש ומליחתם שם כמו שהקדמנו הכל בבת אחת אחר כך מתקבלין בלשכת הגזית וקורין כמו שהקדמנו ואחר כן מביא הקטרת להיכל ומקטיר ואחר כן מטיב שתי נרות הנשארים כמו שהקדמנו ואחר כן מעלין האברים לגבי מזבח ואחר כן הסלת ואחר כן החביתין ואחר כן יין לנסך ובשעת ניסוך היין מתחילים הלוים בשיר ומנגנים בכלים הנזכרים בערכין (דף י.) ותוקעין תשע תקיעות בהפסקות כפי הפסקות השיר כמו שיתבאר עכשיו וכשיוצא המקטיר מן ההיכל עומד על מעלות האולם עם הכהנים האחרים כמו שיתבאר עד שיגמר העלות האברים למזבח אח"כ מברכין העם ברכת כהנים כמו שיתבאר ושמור הסדר הזה שהוא יוצא מתוך כל מה שנאמר בענין זה במשנה ובתלמוד:

הדרן עלך החלו עולים

בזמן. אבנים טובות. ר"ל אבני אפוד והשתחויה זו לא תהא אלא בהיכל בלי ספק: באו ועמדו. רומז אל הכהנים שקראו בלשכת הגזית ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו אחר כך החלו עולים במעלות האולם והראשונים הם חמשה כהנים שזכר אותם ואחר שגמרו עבודתם תחלה ועמדו על מעלות קודם שיגיעו שאר אחיהם העוסקים בהעלאת אברי התמיד כמו שנתבאר בסדר שזכרנו ופרשנו הענין שנשאר מן ההלכה הזאת בשביעי מסוטה ושם פירשנו אותו פירוש גמור תדרשנו משם: הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול אלא כל המקיף המזבח כך הוא מקיף כמו שאמרנו בחמישי מזבחים וכבר נתבאר בששי משקלים שהיו במערבו של כבש שתי שלחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שלחן החלבים הנזכר כאן ובחמישי משקלים אמרנו בן ארזא מקיש הצלצל וכבר בארנו [ו]בחמישי ממנחות שהסמיכה לא תהא אלא על החיים וסמיכה זו היא על האברים ולפיכך היא כמו שאמרנו שם משום כבודו של כהן גדול כדי שתהא לו היכרא: ובודרין. הם דגלים: כבר נתבאר בגמרא ר"ה (דף לא.) הטעם למה ייחדו אלו המזמורים לאלו הימים ואמרו ביום ראשון לה' הארץ ומלואה לפי שהוא תחלת מעשה בראשית ובשני שבו נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה' ובשלישי שבו נראית הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין אומר אלהים נצב בעדת אל ברביעי שבו נבראו השמש והירח אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם בחמישי שבו נבראו מיני בעלי חיים ויש בזה פלאים מפני החלוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים אומר הרנינו לאלהים עוזנו לפי שבשעה שרואין אותם משבחים הבורא ומגדלים אותו בששי שבו נשלם מעשה בראשית ונברא האדם גם כן שמבין גדולת הבורא יתעלה אומר ה' מלך גאות לבש:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל' יא:
ב ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל' ד ה:
ג ג מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה י:
ד ד מיי' שם הלכה ט:
ה ה מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל"ג:
ו ו מיי' שם הלכה יד:
ז ז מיי' פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה יא:
ח ח מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"ו:
ט ט מיי' שם הל' ז:
י י מיי' שם הלכה ט:

תורה אור השלם

א) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: [ויקרא ט, כב]
ב) [תהלים כד]
ג) [תהלים מח]
ד) [תהלים פב]
ה) [תהלים צד]
ו) [תהלים פא]
ז) [תהלים צג]
ח) [תהלים צב]

שיטה מקובצת

א] נכנס והשתחוה תיבת יוצא ל"ש: ב] הסגן הכהן גדול בימינו והעלהו הושיט לו: ג] ושתי חצוצרות. עי' תוס' ערכין (דף י ע"ב):

נשלם מס' תמיד בילא"ו

ואין תלמוד קטע בה רק בפרק ראשון שני ורביעי אבל שלישי וחמישי וששי לא נקטע עליהם תלמוד גם המפרש אינו אלא מקבץ מפי' רש"י דביומא ומשאר דוכתי ובפרק ששי וחמישי נדפס פי' הרמב"ם ז"ל במקום אותו המפרש. ומס' מדות אין בה לא תלמוד ולא הגהות על פי' הרמב"ם ז"ל ולא על פי' ה"ר שמעיה ז"ל שנדפסו עליה גם כשאר מסכתות שבתלמוד לא מצאתי עליהן הגהות רק מועטות וע"כ לא חששתי להעתיקם אבל במס' נדרי' ונזיר ראיתי הגהות ופירושים עליהן ולזכות את הרבים נתתי אל לבי להעתיקם בס"ד.

מסורת הש"ם

א) [סוטה לח:], ב) מנחות לד., ג) זבחים סב., ד) [כל המשנה ופירושה בר"ה לא.], ה) [שחרית יוכה ערבית], ו) [נ"ל במשנה].

הגהות הב"ח

(א) ד"ה (בעמוד הקודם) ומה שאמר וכו' שמפייסין לה חדשים בין הערבים. כצ"ל ותיבות עם ישנים נמחק:

פי' הרא"ש

[מ"ב] ורידדן בשולי המחתה. היה מפזרן על המזבח כדי להשליך הקטורת עליהן כשהוא דק ולא עב כדי שיהיה שורף מהר ולמעט העשן. וירקו מתורגם ורדידו: **והשתחוה ויצא.** כי עתה גמר עבודתו: **[מ"ג] נותנו לאוהבו.** כשיפפון אותו: **לתוך חפניו.** וא"ל מלהכניס חפניו על המתפזר מכלל דהשתא לא היה בחפניו זה א"נ דאם המתפזר לבד היה נותן לתוך חפניו האיך ישא הבזך: **ומלמדין אותו.** לפי שלא הקטיר מימיו היו צריכין ללמדו שלא יפזרו הקטרת מעל הגחלים שלפניו כי יעלה תמרתו וכשיושיט חפניו על הגחלים לפזר אולם לא יהיה אלא מתחיל ברחוק ממנו ומושך ידו אליו והיינו דקאמר מתחיל מרדד ויוצא כלומר התחיל מרדד ומפזר לצד פנים כלפי המערב ויוצא מוליא ידיו: **עד שהממונה אומר לו הקטר.** כי הממונה היה מוזיל את כולם לפרש בשעת הקטרה ואז אומר למקטיר הקטר: **פרשו העם.** מבין האולם ולמזבח וכו' יליף לה מקרא א) דצריך לפרוש:

הדרן עלך פרק החלו עולים

נכנס להשתחוות. אחר הקטרה נכנס להיכל להשתחוות ואין זו ביאה ריקנית דהשתחואה עבודה היא: **שלשה אוחזין בו.** לכבודו של כה"ג כשר שסומכין בו עבדיו בכניסתו להיכל המלך: **ואחד באבנים טובים.** שמתן: **הגביה לו את הפרוכת.** התלוי לפני פתח ההיכל לצניעות וכן היה לפני שער האולם: **באו ועמדו על מעלות האולם.** המקטיר הולך במחתה מלאתו שקיבל הכף: **עמדו ראשונים.** שדשנו מזבח פנימי והמנורה: **לדרום.** של האולם לפי שבצפון חשוב הוא לקדשי קדשים לכך מקטירי הקטורת היו עומדין לצד צפון: **וברכו את העם ברכה אחת.** נשאו כפיהם לברך את ישראל יברכך וגו' יברכך יאמר ישא היו אומרים ביחד בלי הפסק בנתיים שאין עונין אמן במקדש לכך לא היו מפסיקין ביניהם. וא"ת והרי עונה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד י"ל כיון דברכת כהנים אינה כ"א לברך את ישראל לא היו עונים בשכמל"ו ואע"פ שביום הכפורים היו עונין זהו משום חשיבות היום שהוא יום סליחה ומחילה וכפרה: **שבמדינה אומר ג' ברכות.** מפסיק ביניהם באמן: **את השם ככתבו.** יו"ד ה"א וי"ו ה"א ובפרק אלו נאמרים [דף לח.] מפיק ליה מקרא: **בכנויו.** באל"ף דל"ת: **ובמקדש ע"ג ראשיהן.** לפי שמזכירין שם המפורש ושכינה שורה למעלה ב) שקשה להגביה אצבעותיהם: **למעלה מציץ.** שכתוב בו קדש לה' ולא יתכן שיהיו ידיו למעלה: **וישא אהרן את ידיו אל העם.** משמע שנשאום למעלה מראשם: **בזמן שכה"ג רוצה להקריב.** כי כה"ג א"צ פיים כי הוא מקריב בראש איזה קרבן שרוצה: **אוחז הסגן בימינו והעלהו.** שכבר נתייגע בעליית חצי הכבש: **וסמך עליהן וזרקן.** מס' במנחות [דף סב:] דהך סמיכה לאו סמיכה גמורה היא דאין סמיכה בנטור אלא ב' סמיכות ועוד דאין סמיכה בשחוטין. ואין סמיכה זו אלא להראות שעבודת כה"ג חשובה לכך סומך על האברים וזורקן על המערכה: **הושיט השני להראשון.** והו דרך כבוד כהן גדול שיקבל כל האברים מיד אחר: **בא לו להקיף את המזבח.** לצורך ניסוך כי אחר הקטרת האברים היה ניסוך היין. והכבש היה בדרום וכשעלה בכבש ופנה לימינו ולשמאלו ומתחיל להקיף פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה ומקיף לימינו עד שהוא מגיע לקרן מערבית: **נתנו לו יין לנסך.** שם היו השיתין שהנסכים יורדים בו לתוכו כדאיתא בפרק קדשי קדשים [דף סא:] שהוסיפו על המזבח ד' אמות מהמערכה וד' אמות מן הדרום כדי להכשיר השיתין למזבח ואע"ג דתנן בזבחים [דף סג.] כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין אל דרך שמאל חוץ מהעולים לג' דברים אלו שעולין ופונין דרך שמאל וחוזרין על העקב ניסוך היין והמים [ועולת העוף] דהיינו כהן שזכה בניסוך היין (אומר) הוא עולה עם היין במערבו של כבש ופונה לשמאלו לקרן דרומית מערבית שאם היה פונה לימינו להקיף את המזבח היה היין מתעשן בעשן המערכה ויין מעושן פסול לנסכים [ועולת העוף נמי שמא תמות מעשן]. אבל כה"ג שעולה להקטיר אם רצה גם לנסך מקיף דרך ימין וכהן שזוכה בניסוך העלה את היין ופנה לשמאל ופגע בכהן גדול נותן לו יין לנסך: **הסגן עומד על קרן.** שהיה אמה על אמה: **על שולחן החלבים.** שהוא נגוה וכשראו הכהנים שהסגן עומד על הקרן והסודר בידו. הלכו כהנים ועמדו על שולחן החלבים: ותקעו והריעו ותקעו. כדי שיתקעו הלוים בשיר: **באו.** ב' כהנים: **ועמדו אצל בן ארזא.** הוא היה הממונה על השיר כדאיתא בשקלים [פ"ה מ"א] ואחריו נקראו כולם: **שחה לנסך.** לשפוך היין לספלים מיד הניף הסגן שיתחילו הלוים בשיר: **הגיעו לפרק.** שיש פרשה שהוא סוף המלילה וג' פרקים היה בשיר שהן מפסיקין כו' ועל כל פרק ופרק תקיעה ותרועה ותקיעה והיינו דתנן בפ' בגמרא דסוכה [דף נג:] אין פוחתין מעשרים ואחד תקיעות במקדש ג' לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו ג' תקיעות תקיעה ותרועה ותקיעה על כל פרק ופרק: **ביום ראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה.** מפ' בר"ה בפ' י"ט [דף לא.] על שם שקנה עולמו ולופה ושליט בעולמו: **בשני גדול ה' ומהולל מאד.** על שם שחלק מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב על כסא כבודו: **בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל.** על שם שגלה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו: **ברביעי אל נקמות ה'.** ע"ש חמה ולבנה ועתיד להפרע [משובדיהן]: **בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו.** ע"ש שברא עופות ודגים לשבח שמו כנף רעננים נעלמה ג): **בששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש.** ע"ש שגמר מלאכתו ומלך עליהם: **בז' מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים:**

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא מסכת תמיד בס"ד ב"ה לא"ו

חשק שלמה על פי' הרא"ש א) [ויקרא יז וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש]. ב) [נ"ל שצ"ל מקשרי אצבעותיהם מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם]. ג) [אולי צ"ע י"ג וה"י נדפס דהרנגול ברא דמצפצפא ומקלסא].

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - לגו מעילה קינים תמיד מדות תלמוד בבלי עמוד מס : 66 הודפס ע"י אוצר החכמה